

**คุณค่าเชิงสัญลักษณ์วิทยาของความเชื่อการแก้บน
ของชาวพุทธไทยต่อพระพุทธรูปตามมุมมองพุทธปรัชญา**
**The Semiological Value of Making a Votive Offering Belief of Thai Buddhists
in Phra Buddhasothorn with the Buddhist Philosophical Perspective**

พระครูสุตภาวนาพิธาน (สุวภัทร ชินขุนทด)

Phrakhru Sutapawanapitan (Suwaphat Chinkhunthot)

ส่วสดี อโนทัย

Sawat Anothai

กันยาวิร์ สัทธาพงษ์

Kanyawee Sathapong

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

E-mail: lasawatt@stjohn.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 3 มิถุนายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 23 มิถุนายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์วิทยาของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยต่อพระพุทธรูป 2) ศึกษาพุทธปรัชญาว่าด้วยความเชื่อของชาวพุทธ 3) วิเคราะห์และประเมินคุณค่าสัญลักษณ์วิทยาของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยต่อพระพุทธรูปตามมุมมองพุทธปรัชญา 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบคุณค่าเชิงสัญลักษณ์วิทยาของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยตามมุมมองพุทธปรัชญา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ร่วมกับการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วน ในการวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยต่อพระพุทธรูปนั้นแม้โดยองค์รวมจะไม่สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา แต่ในส่วนย่อยกลับไม่ขัดแย้งต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธอิทธิปาฏิหาริย์ เพียงแต่ชี้ให้เห็นว่า อิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ ไม่ใช่แนวทางของการเป็นที่พึ่งอันประเสริฐเพราะไม่อาจนำไปสู่ความพ้นทุกข์ในระดับโลกุตระธรรมได้ แต่เมื่อสำรวจข้อเท็จจริงในพิธีกรรมการแก้บนพบว่า ผู้ที่มาบนบานนั้นจะบนเฉพาะในกรอบของโลกียะเท่านั้น ไม่มีผู้ใดบนขอในระดับโลกุตรด้วยตระหนักรู้ว่า สิ่งเหล่านั้นไม่อาจจะสำเร็จได้ด้วยการบนบาน เพราะเป็นสิ่งที่ต้อง

กระทำเอง ดังนั้น ข้อคำตอบในงานวิจัยนี้ได้ตัดสินใจว่า การแก้บนสามารถที่จะกระทำได้โดยอยู่บนเงื่อนไขให้นำรหัสวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปแทนรหัสวัฒนธรรมของศาสนาผีและพราหมณ์ที่ครอบงำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาอยู่เพื่อให้เกิดความหมายใหม่ในทางสัญลักษณ์ที่ถูกต้องตามหลักพุทธปรัชญาให้เป็นสัมมาทิฏฐิแก่ผู้มาแก้บนพระพุทธรูป องค์กรความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้คือ CMW Model

คำสำคัญ: สัญลักษณ์, ความเชื่อการแก้บน, ชาวพุทธไทย, พระพุทธรูป, พุทธปรัชญา

ABSTRACT

The objectives of this research paper were to: 1) study the semiotic concepts of the belief of vows of Thai Buddhists towards Phra Buddhasothon; 2) study the Buddhist philosophy on the beliefs of Buddhists; 3) analyze and assess the semiological value of the vows of Thai Buddhists towards Phra Buddhasothon according to Buddhist philosophy; 4) create a new body of knowledge and a semiological value model of the rebellious beliefs of Thai Buddhists according to the Buddhist philosophy. This is a qualitative research by means of collecting data from research documents together with indiscriminating observation to analyze, appreciate and apply to leading the creation of new knowledge in philosophy and Buddhism.

The results showed that the belief of Thai Buddhists' repentance towards Phra Buddhasothon is not contrary to the Buddhist doctrine in the minor part. But overall, it is inconsistent with the principles of Buddhism because Buddhism does not reject the power of miracles, but it insists that there is a miracle that can inspire success for people. Just pointed out that the powers of miracles are not a noble way of relying on them because they do not lead to the cessation of suffering in the world. But when examining the facts in the vow ceremony, it was found that those who come to the house are only on the frame of mundane level. There is no one who asks in the supramundane one. So, that shows that Buddhists have a good understanding of this matter with knowing that those things could not be accomplished by swaying. Because it is something that must be done by yourself in order to adhere to the principles of Buddhist philosophy. In this research, it is proposed that the Buddhist cultural code be replaced by the cultural code of ghost and Brahmin religions in order to create a new meaning in the signs in order to be used in the ritual of vows to become the correct belief according to Buddhist philosophy that is right for those who come to revise the Phra Buddhasothon next. As for the creativity of new body of knowledge on this research is CMW Model.

Keywords: Semiology, Making a Votive Offering Belief, Thai Buddhists, Phra Buddhasothorn, Buddhist Philosophy

1. บทนำ

ปัจจุบันมีแนวคิดที่เป็นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการแก้บนในทางพระพุทธศาสนาถกเถียงกันอยู่ 2 กลุ่มแนวคิด คือ (1) กลุ่มแนวคิดที่เชื่อว่าการแก้บนสามารถกระทำได้ กับ (2) กลุ่มแนวคิดที่เชื่อว่าการแก้บนไม่สามารถกระทำได้

แนวคิดแรกเป็นของกลุ่มชาวพุทธทั่วไปในสังคมไทยที่มองว่า การบนบานไม่ใช่เรื่องผิดแปลกประการใด และไม่น่าจะมีข้อขัดแย้งอะไรในทางพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่า เป็นการกระทำในขอบข่ายของศาสนาที่ตนนับถือ เช่น การบนบานกับพระพุทธรูปหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด ไม่ได้บนบานต่อสิ่งภายนอก เป็นต้น แต่อีกแนวคิดหนึ่งซึ่งเป็นมุมมองของทางฝ่ายจารีตนั้นกลับมีมุมมองแตกต่างออกไปว่า การบนบานที่กระทำในศาสนานั้นเอง ถือเป็นความย้อนแย้งระหว่างพฤติกรรมของศาสนิกกับหลักคำสอนของศาสนา อันเนื่องมาจากเหตุผลว่า พระพุทธศาสนานั้นสอนเรื่องหลักกรรมเป็นใหญ่ไม่ใช่อ้อนวอนขอพรจากการบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องบน ดังนั้น การนำการบนบานมาใช้ในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบนต่อพระพุทธรูปนั้นจึงไม่สมควรอย่างยิ่ง

เมื่อกล่าวถึงประเด็นแนวคิดเกี่ยวกับการบนบานของชาวพุทธไทยโดยไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแนวคิดใดก็ตาม จากที่กล่าวมานั้นล้วนมีฐานคิดที่เกี่ยวข้องยึดโยงอยู่กับเรื่องปาฏิหาริย์ กล่าวคือเพราะมีความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์จึงมีการบนบานตามมา หากจะพูดถึงการบนบานให้เห็นความชัดเจนยิ่งขึ้นจึงไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงการพูดถึงปาฏิหาริย์ได้ เพราะปาฏิหาริย์ถือว่าเป็นรากฐานที่มาของความเชื่อเรื่องการบนบานและการแก้บนในสังคมไทยมีคำกล่าวว่า พุทธกับไสยศาสตร์ย่อมอาศัยกัน อันถือเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนถึงความเชื่อในสังคมที่ผสมระหว่างศาสนากับลัทธิความเชื่ออื่น เช่น ไสยศาสตร์ พราหมณ์ ภูตผี ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนแฝงอยู่ในความเป็นวัฒนธรรมทางสังคม เพราะเหตุนี้การที่คนไทยบางกลุ่มเห็นเรื่องแปลกประหลาดเพียงเล็กน้อยเป็นเรื่องปาฏิหาริย์ จึงสันนิษฐานได้ว่า ย่อมเกิดจากฐานคิดอะไรบางอย่าง โดยเฉพาะเมื่อพูดถึงปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นเรื่องที่เกินความคาดคิดว่าจะเป็นไปได้ หรือเหนือวิสัยของมนุษย์ธรรมดาทั่วไปจะทำได้ จึงทำให้ปาฏิหาริย์นั้นมักจะมีอะไรบางอย่างอยู่เบื้องหลังเสมอ และสิ่งนั้นก็มักเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือวัฒนธรรมความเชื่อบางอย่างที่มีอยู่ในสังคม และเมื่อศาสนาเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องจึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาดังกล่าวขึ้นมา

ในสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนากระแสหลัก ซึ่งมีการกล่าวถึงปาฏิหาริย์ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ คำว่า ปาฏิหาริย์ ปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่หลายแห่งทั้งในทีฆนิกาย ขุททกนิกาย และในที่อื่นๆ แต่ไม่ว่าจะปรากฏในส่วนใดของคัมภีร์ก็ตาม กล่าวโดยสรุปแล้วปาฏิหาริย์ที่ถูกกล่าวถึงในพระพุทธศาสนามีเพียง 3 อย่าง คือ 1) ความสามารถในการแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง เป็นต้นว่า ทำคนเดียวให้เป็นหลายคนได้ ทำหลายคนให้เป็นคนเดียวได้ ทำให้ปรากฏตัวได้ หายตัวได้ ทะลุฝา ทะลุกำแพง แม้กระทั่งภูเขาเหมือนไปในที่ว่างได้ ผุดขึ้นหรือดิ่งลงดินเหมือนในน้ำได้ เดินบนน้ำเหมือนเดินบนดินได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ด้วยฝ่ามือยังได้เลย ประเภทนี้เรียกว่า อิทธิปาฏิหาริย์ 2) ความสามารถในการทลายความรู้สึกนึกคิด หรือทลายใจของผู้อื่นได้ว่า เขารู้สึกอย่างไร คิดอะไร ประเภทนี้เรียกว่า อาเทศนาปาฏิหาริย์ 3) ส่วนความสามารถในการแสดงธรรมพราหมณ์สอนให้ผู้อื่นรู้ซึ่งถึงธรรมได้ออย่างนี้เรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์ (ที.สี. (ไทย) 9/273/276) แต่พระองค์พอฟพระทัยที่สุดที่จะใช้อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือ การพูดสั่งสอน

กันด้วยเหตุผลที่ผู้ฟังจะตรงเห็นตามได้เองอันเป็นการทรมานที่ได้ผลเด็ดขาดดีกว่าฤทธิ์ซึ่งเป็นของชั่วขณะ อันจะต้องหาวิธีทำให้มั่นคงด้วยการสั่งสอนที่มีเหตุผลอีกต่อหนึ่งในภายหลัง (พุทธทาสภิกขุ, 2538: 56)

จากที่กล่าวมา ก็ค่อนข้างชัดเจนแล้วว่า ปาฏิหาริย์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนามีเพียงสามอย่างเท่านั้น และพระพุทธเจ้าไม่สนับสนุนให้ทำอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์ แต่สนับสนุนอย่างยิ่งให้ใช้อนุสาสนี ปาฏิหาริย์ เมื่อเราได้กรอบแนวคิดของคำว่า ปาฏิหาริย์ ตามหลักของพระพุทธศาสนาแล้ว เราก็สามารถนำไปใช้ทำความเข้าใจในปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ ดังจะยกตัวอย่างในกรณีที่เป็นข่าวทางสังคมเป็นต้นว่า หนังสือพิมพ์ข่าวสด พาดหัวข่าวเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2562 ว่า “...หนุ่มขับรถแหกโค้งพังยับ รอดปาฏิหาริย์ เชื้อของดีในรถช่วยชีวิต” (ข่าวสด, 2562) หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ พาดหัวข่าวเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2562 ว่า “หนุ่มคำชะโนด หักแก่งหลบสุนัข ตกข้างทางลึก 3 เมตร เชื้อปู่ศรีสุทโธช่วย...” (ไทยรัฐออนไลน์, 2562) หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ พาดหัวข่าวเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2559 ว่า “วัวประหลาด 6 ขา อีก 2 ขาไต่ตรงนอก เจ้าของเลี้ยง 7 ปี ครอบครัวยื่น” (ไทยรัฐออนไลน์, 2559) หนังสือพิมพ์บ้านเมือง พาดหัวข่าวเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2562 ว่า “ฮือฮา! กลัวออกปลีกลางลำต้น คล้ายพญานาคชูคอ...” (บ้านเมือง, 2562)

จากตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นว่า ปาฏิหาริย์ในสังคมไทยนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งกับคน สัตว์ และพืช โดยเชื่อว่า จะต้องมียางสิ่งที่ทำให้เป็นเช่นนั้น และมีความศักดิ์สิทธิ์เพราะสามารถดลบันดาลให้เกิดสิ่งเหล่านี้ได้ เมื่อเรานำแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ จะเห็นว่า ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นไปในแง่อิทธิปาฏิหาริย์ที่อาศัยสิ่งอื่นช่วยให้เป็น เมื่อเทียบกับ อิทธิปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา จะเห็นว่าปาฏิหาริย์แบบไทยมีความหมายค่อนข้างกว้างและมีลักษณะที่ด้อยกว่าอิทธิปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนามาก เพราะอิทธิปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนานั้นมนุษย์เป็นผู้กระทำ ขึ้นมาเอง ไม่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องบนช่วยดลบันดาลแต่อย่างใด จึงถือว่าเป็นความสามารถของมนุษย์ล้วนๆ ด้วยเหตุผลนี้ ปาฏิหาริย์ทั้งสองอย่างจึงค่อนข้างแตกต่างกัน

จากความเป็นไปของปาฏิหาริย์ที่มีความแตกต่างกันนี้ จึงทำให้แนวคิดที่มีต่อการบนบานของชาวพุทธไทย 2 กลุ่ม ก็แตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือกลุ่มแนวคิดที่เชื่อว่าการแก้บนสามารถกระทำได้อ้างเหตุผลอย่างหนึ่ง ส่วนกลุ่มแนวคิดที่เชื่อว่าการแก้บนไม่สามารถกระทำได้อ้างเหตุผลไปอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะการโต้แย้งกันไปมา ดังจะยกมากล่าวพอให้เห็นเป็นตัวอย่างเช่น

ก. กลุ่มแนวคิดที่เชื่อว่าการแก้บนไม่สามารถกระทำได้ในทางพระพุทธศาสนา

กลุ่มนี้มีความเห็นว่า แนวคิดความเชื่อปาฏิหาริย์แบบไทยส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่บนฐานคิดของพระพุทธศาสนา โดยตรง แต่น่าจะอยู่บนฐานคิดทางวัฒนธรรมความเชื่อของลัทธิอื่นผสมอยู่ จากความเชื่อที่ว่า ปาฏิหาริย์ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผู้ดลบันดาลอยู่เบื้องหลังนั้น ถือเป็นความเชื่อทางวัฒนธรรมของลัทธิอื่นที่ไม่ใช่พระพุทธศาสนา เพราะมีลักษณะเป็นไปในทางเทวนิยม เมื่อมีการนำเอาความเชื่อดังกล่าวมากระทำผ่านสัญญาทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป โดยการอ้อนวอนขอพรหรือบนบานโดยประการต่างๆ นั้น จึงถือว่าไม่ใช่การกระทำตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาไม่สนับสนุนการอ้อนวอนจากสิ่งภายนอก หากแต่เน้นที่การกระทำของตนตามหลักกฎแห่งกรรมเท่านั้น

ข. กลุ่มแนวคิดที่เชื่อว่าการแก้บนสามารถกระทำได้ในทางพระพุทธศาสนา

กลุ่มนี้มีความเห็นว่า จริงอยู่แม้การบนบานจะไม่ได้อยู่บนฐานคิดของพระพุทธศาสนาในแง่ของมิติคำสอน แต่พระพุทธศาสนานั้นไม่ได้มีเพียงมิติเดียว หากกล่าวในแง่ของมิติทางพิธีกรรมหรือสังคมแล้ว การบนบานหรือการแก้บนย่อมกระทำได้นอกจากนี้ ในทางองค์กรพระพุทธศาสนายังมีส่วนไม่น้อยที่ทำให้เกิดแนวคิดการบนบานขึ้นในฐานะเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริม หรือเป็นแรงผลักดัน ซึ่งจะเห็นได้จากความพยายามที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเกิดความศักดิ์สิทธิ์ในด้านอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ โดยเฉพาะในทางวัตถุ เช่น การสร้างวัตถุมงคล การทำพิธีพุทธาภิเษก การเชิญชวนขอพรจากพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการกระตุ้นให้หวังพึ่งพิงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกทั้งสิ้น

จากตัวอย่างที่เป็นข้อถกเถียงกันในข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนแนวความคิดของตน วิธีที่จะตัดสินหรือให้คำตอบข้อโต้แย้งนี้ได้ดีที่สุดอย่างหนึ่ง ก็คือการไปดูต้นตอของปัญหาซึ่งในที่นี้ได้แก่ “การแก้บน” นั้นว่าเป็นอย่างไร เพื่อที่จะนำมาเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์และตีความตามหลักเหตุผลทางวิชาการอันจะนำไปสู่การประเมินตัดสินอย่างมีคุณภาพ แต่ในกรณีที่ว่าด้วยลักษณะของการแก้บนนั้น ไม่ได้เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นมาลอยๆ หากแต่เป็นพิธีกรรมของการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายแฝงอยู่ภายในตัวผ่านบางสิ่งบางอย่างที่เป็นตัวกลางระหว่าง ผู้บน กับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกบน โดยมีลักษณะเป็นการสื่อความหมายจากผู้บนไปถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเชิงสัญญา ซึ่งในจุดนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า “สัญญา” ทางพิธีกรรมในการแก้บนนั้นเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญซึ่งจำเป็นจะต้องศึกษาให้แน่ชัด จึงจะสามารถสาวไปหาคำตอบที่แท้จริงได้ว่า การบนบานหรือการแก้บนนั้นสามารถกระทำในทางพระพุทธศาสนาได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาในทฤษฎีของพุทธปรัชญาที่มีหลักความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรมโดยเชื่อว่า กรรมมีอยู่จริง (กัมมสัทธา) ผลของกรรมมีอยู่จริง (วิปากสัทธา) สัตว์มีกรรมเป็นของของตนโดยแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเสวยผลของกรรมที่ตนกระทำแล้ว (กัมมัสสกตาสัทธา) และ สุดท้ายเป็นความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าโดยมีความมั่นใจในพระองค์ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ (ตถาคตโพธิสัทธา) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550: 428) ซึ่งความเชื่อทั้ง 4 ประการนี้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันที่ทำให้พระพุทธศาสนามีอัตลักษณ์ทางคำสอนที่แตกต่างไปจากเทวนิยมด้วยการเน้นที่การกระทำของตนเป็นสำคัญ

ในกรณีนี้ จึงอาจจะต้องอาศัยการพิจารณาจากหลายปัจจัยในมุมมองพุทธปรัชญา เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง เช่น พุทธอภิปรัชญาว่าด้วยหลักการความเชื่อของชาวพุทธ พุทธญาณวิทยาว่าด้วยการตรวจสอบความเชื่อของชาวพุทธ หรือพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับความเชื่อของชาวพุทธ เป็นต้นว่าความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยที่ถูกต้องเหมาะสมควรจะเป็นอย่างไร ซึ่งจะนำมาสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามฐานะพุทธศาสนิกชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยในเรื่องนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสัญญาวิทยาของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยต่อพระพุทธโสธร
2. เพื่อศึกษาพุทธปรัชญาว่าด้วยความเชื่อของชาวพุทธ
3. เพื่อวิเคราะห์และประเมินคุณค่าสัญญาวิทยาของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยต่อพระพุทธโสธรมุมมองพุทธปรัชญา

4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทย ตามมุมมองพุทธปรัชญา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาในประเด็นสัญลักษณ์วิทยาทางความเชื่อการแก้บนว่า มีอิทธิพลในเชิงคุณค่าต่อชาวพุทธไทยผู้กระทำการบนบานหรือไม่ในมุมมองพุทธปรัชญา โดยนำแนวคิดสัญลักษณ์วิทยาของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์สัญลักษณ์ในพิธีกรรมการแก้บนและอาศัยกรอบพุทธปรัชญามาใช้ประเมินคุณค่าที่มีอิทธิพลต่อชาวพุทธไทย จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ตรงจากการบนบานพระพุทธรูปสำเร็จผลมาแก้บนด้วยไข่ต้ม และ ละครรำ ในวัดโสธรวราราม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่ในการศึกษาเนื่องจากพระพุทธรูปองค์หนึ่งที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงกว้างทั่วประเทศไทยและมีคนมาทำพิธีบนบานและแก้บนเป็นจำนวนมาก

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research Methodology) โดยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary research) ร่วมกับการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory observation) โดยมีขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามรูปแบบและวิธีวิจัยที่กำหนดไว้ คือ (1) ขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการอ่านแล้วจดบันทึกใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องไปที่ละหัวข้อ พร้อมทั้งจดชื่อนักเขียน ผู้แต่ง หมายเลขหน้าเพื่อความสะดวกในการกลับมาอ่านซ้ำและทำอ้างอิง (2) ขั้นตอนวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory observation) ดำเนินการโดยทำการสังเกตกิจกรรมการแก้บนของกลุ่มคนที่เดินทางมาแก้บนบริเวณอุโบสถจำลองวัดโสธรวราราม รวมไปถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เห็นว่ามีประโยชน์ต่องานวิจัย โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured observation) และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้กับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทั่วไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์วิทยาของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยต่อพระพุทธรูป พบว่า การที่จะเข้าใจความหมายทางสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมการแก้บนนั้น ในทางวิชาการย่อมไม่อาจจะนึกคิดเอาเองจากประสาทสัมผัสได้ ผู้วิจัยจึงอาศัยเครื่องมือทางสังคมวิทยา ได้แก่ ทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยาของโรลันด์ บาร์ตส์ มาเป็นกรอบเครื่องมือในการช่วยศึกษาวิเคราะห์สัญลักษณ์ในพิธีกรรมการแก้บนพระพุทธรูป โดยจากการศึกษาพบสัญลักษณ์สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) องค์พระพุทธรูป 2) ไข่ต้ม 3) ละครรำ ซึ่งตามมุมมองของผู้ประกอบพิธีกรรมการแก้บนนั้น มองว่า องค์พระพุทธรูป คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิฤทธิ์สามารถดลบันดาลให้สำเร็จสมหวังได้ จึงเป็นมูลเหตุให้เกิดการนำข้าวของต่างๆ มาเช่นสรวงแก้บนกัน โดยมีไข่ต้มและละครรำ เป็นที่นิยมใช้ในการแก้บนมากที่สุดเมื่อถอดรหัสความหมายสัญลักษณ์ในทางวัฒนธรรมแล้ว จึงเห็นได้ว่ามุมมองของผู้ที่มาแก้บนมีความคลาดเคลื่อนไปจากอัตลักษณ์ของความเป็นพระพุทธรูปศาสนา เป็นต้นว่า ผู้มาแก้บนมองว่า พระพุทธรูป เปรียบเสมือนเทพเจ้าผู้มีอิทธิฤทธิ์สามารถดลบันดาลได้ ซึ่งในความเป็นจริงทางพระพุทธศาสนา พระพุทธรูปเป็นเพียงพระปฏิมากรให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าที่ปรินิพพานไปแล้วเป็นพุทธานุสสติเท่านั้น

จากวัตถุประสงคข้อที่ 2 พุทธปรัชญาว่าด้วยความเชื่อของชาวพุทธ พบว่า ในประเด็นการตรวจสอบความเชื่อของชาวพุทธตามมุมมองพุทธปรัชญานั้น มีหลักกาลามสูตรที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาตามที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นแล้ว เมื่อนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ความเชื่อของผู้ที่มาแก้บนจะเห็นได้ว่า มีหลายจุดที่ไม่สอดคล้องกับหลักกาลามสูตร (อง.ตัก. (ไทย) 20/505/179-184) เช่น ข้อว่า อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา (มา อนุสสเวน) อย่าเพ่งปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบกัน (มา ปรมปราย) อย่าเพ่งปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ (มา อิติกิริย) หรือ อย่าเพ่งปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ (มา ภพพรูปตย) แต่ในผู้คนจำนวนมากที่มาบนบานและมาแก้บนพระพุทธรูปนั้น มาด้วยความเชื่อที่เกิดจากฟังตามกันมาบ้าง ด้วยการเล่าลือในตำนานแห่งความศักดิ์สิทธิ์บ้าง หรือแม้กระทั่งมาเจอรูปลักษณะขององค์พระพุทธรูปแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธาจนนำไปสู่ความเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ด้านอิทธิปาฏิหาริย์ขึ้น ความเชื่อของผู้ที่มาแก้บนพระพุทธรูปเป็น 2 ระดับ คือ 1) ความเชื่อในระดับต้น เป็นความเชื่อที่มีลักษณะเป็นศัพทประมาณและอนุমানตามกาลามสูตร เช่น ฟังตามกันมา (อนุสสเวน) ได้ฟังการเล่าลือกันมา (อิติกิริย) เพราะเชื่อมาจากหนังสือบ้าง แผ่นพับบ้าง ที่เป็นสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับพระพุทธรูปว่า พระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์อย่างนั้นอย่างนี้ จึงทำให้เกิดความเชื่อขึ้น 2) ความเชื่อในระดับปลาย เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของผู้ที่มาบนบานแล้วเกิดความสำเร็จขึ้นแก่ตน เป็นความเชื่อทางประสาทสัมผัสรับรู้ได้จากอายตนะจนถึงขั้นที่จะต้องมาทำการแก้บนด้วยไข่มต้มบ้าง ละครรำบ้าง จะเห็นได้ว่า คนเหล่านั้นมีความเชื่อว่า องค์พระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นแก่ตนนั้นเกิดมาจากอิทธิฤทธิ์ขององค์พระพุทธรูปช่วยดลบันดาลให้

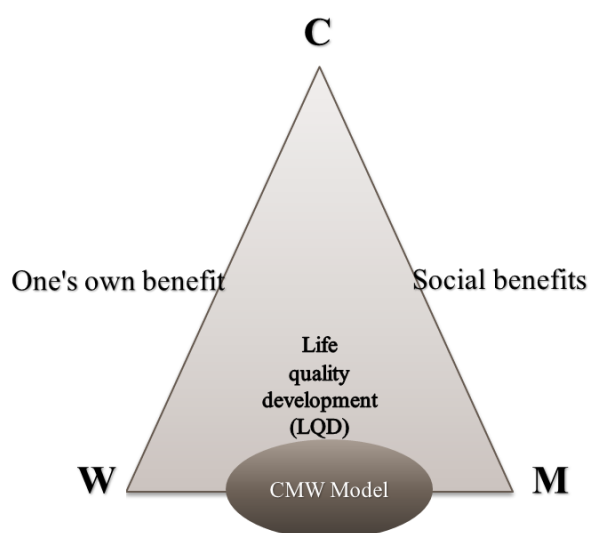
เมื่อนำความเชื่อของผู้ที่มาแก้บนมาพิจารณาตามกรอบพุทธปรัชญา จะเห็นได้ว่า ความเชื่อของผู้ที่มาแก้บน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในระดับต้นหรือในระดับปลายล้วนแต่เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในระดับสุดท้ายปัญญาและจินตตามปัญญา ซึ่งอาจจะมีความผิดพลาดได้ อันต่างจากความเชื่อที่เกิดจากความรู้ที่มาจากภวานามยปัญญาในระดับฉานวิสัย จึงจะสามารถที่จะรู้ได้ว่า ความสำเร็จที่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่มาบนบานนั้น เกิดจากองค์พระพุทธรูปจริงหรือไม่ หรือว่า เกิดจากสิ่งอื่น เช่น อิทธิปาฏิหาริย์ของเทวดา เป็นต้น แต่ตามทฤษฎะของพุทธปรัชญานั้น เน้นที่หลักความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรมโดยเชื่อว่า กรรมมีอยู่จริง (กัมมสัทธา) ผลของกรรมมีอยู่จริง (วิปากสัทธา) สัตว์มีกรรมเป็นของของตนโดยแต่ละคนจะต้องเสวยผลของกรรมที่ตนกระทำแล้ว (กัมมัสสกตาสัทธา) จึงทำให้พระพุทธรูปศาสนาที่มีอัตลักษณ์ทางคำสอนที่แตกต่างไปจากเทวนิยมด้วยการเน้นที่การกระทำของมนุษย์เป็นสำคัญ โดยไม่เน้นที่การดลบันดาล ในจุดนี้ จึงทำแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกันระหว่างความเชื่อการแก้บนพระพุทธรูปตามมุมมองของคนทั่วไปกับมุมมองพุทธอภิปรัชญา เพราะคนทั่วไปมองว่า ความสำเร็จที่ได้รับนั้นเกิดจากการดลบันดาลขององค์พระพุทธรูป ส่วนมุมมองทางพุทธอภิปรัชญานั้นมองว่า ความสำเร็จที่เกิดขึ้นแก่คนเหล่านั้น ล้วนเป็นผลมาจากวิบากแห่งกรรมที่ตนได้กระทำไว้ ซึ่งเป็นเรื่องอจินไตยที่ไม่สามารถจะอธิบายให้เข้าใจได้

จากวัตถุประสงคข้อที่ 3 วิเคราะห์และประเมินคุณค่าสัจยวิทยาของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยต่อพระพุทธรูปตามมุมมองพุทธปรัชญา พบว่า แม้สัญญาะที่ปรากฏในพิธีกรรมการแก้บนพระพุทธรูปนั้น จะมีความหมายเกี่ยวกับความเชื่อการแก้บนที่คลาดเคลื่อนไปจากหลักความเชื่อตามมุมมองพุทธปรัชญาที่ตาม แต่ก็สามารถที่จะทำให้ทฤษฎะทางความเชื่อของผู้ที่มาแก้บนสอดคล้องกับหลักพุทธปรัชญาได้โดย 2 วิธีคือ

1) การนำรูปสัญลักษณ์มาทำให้เกิดความหมายแฝงใหม่โดยการใช้รหัสวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สัญลักษณ์ 1 “องค์พระพุทธรุทธ” เดิมที่มีความหมายทางสัญลักษณ์ว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอิทธิฤทธิ์ดลบันดาลได้เพราะถูกเข้ารหัสวัฒนธรรมทางศาสนาผีและพราหมณ์ที่สืบทอดกันมาในภูมิภาคอุษาคเนย์ แต่เมื่อเราอาศัยทฤษฎีทางสัญลักษณ์ที่มีทั้งการสื่อความหมายตรงกับการสื่อความหมายแฝง โดยอาศัยจุดนี้สร้างความหมายที่สูงขึ้นไปกว่าความหมายตรง นั่นคือการนำสัญลักษณ์มาทำให้เกิดความหมายแฝงใหม่โดยการใช้รหัสวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา องค์พระพุทธรุทธก็จะเปลี่ยนความหมายจากผู้ดลบันดาล เป็นพระผู้ชี้ทางพ้นทุกข์ ซึ่งความหมายจะตรงตามหลักพุทธปรัชญาในที่สุด ในส่วนสัญลักษณ์ที่ 2 “ไข่มุก” และสัญลักษณ์ที่ 3 “ละครร่ำ” ก็โดยใช้วิธีทำนองเดียวกัน เป็นต้นว่า ไข่มุก เดิมมีความหมายตรงในทางสัญลักษณ์ว่า ไข่มุกฟองกลมๆ ที่ผู้เก็บนํ้ามสกแล้วนำมาถวายแก่องค์พระพุทธรุทธและเมื่อเข้ารหัสวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิทางศาสนาผีพราหมณ์มีความหมายแฝงเดิมหมายถึง ความเป็นสิริมงคล แต่เมื่อเข้ารหัสวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา จะมีความหมายใหม่เป็นอามิสบูชา ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธปรัชญาเมื่อก้าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า เราสามารถเปลี่ยนความหมายสัญลักษณ์ให้เกิดความหมายแฝงใหม่โดยเปลี่ยนการใช้รหัสทางวัฒนธรรมทางศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาผี มาเป็นรหัสวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็จะได้ความหมายแฝงใหม่ที่ตรงตามมุมมองพุทธปรัชญา

2) การนำความหมายแฝงใหม่ในทางสัญลักษณ์ไปใช้กับระบบพิธีกรรมการแก้บน กล่าวคือเมื่อได้ความหมายทางสัญลักษณ์ที่ถูกต้องตรงตามหลักพุทธปรัชญาแล้ว จากนั้นก็นำความหมายใหม่มาใช้ในพิธีกรรมการแก้บนเพื่อปรับความเชื่อของผู้ที่มาแก้บนให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาตามที่ได้อธิบายไว้ในเบื้องต้นแล้ว

5. องค์ความรู้ใหม่

จากภาพข้างต้น ผู้วิจัยได้แตกผลึกเป็นองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ของความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยตามมุมมองพุทธปรัชญา ซึ่งมีโมเดล คือ $CMW (O+S) = LQD$ โดยมีคำอธิบาย ดังนี้

C มาจากคำว่า **Confidence** ความเชื่อมั่นศรัทธาในองค์พระพุทธรุทธอันถือเป็นสรณะอันสูงสุดเพื่อนำมาเป็นพุทธานุสสติให้เกิดกุศลแก่จิต แม้พระองค์จะปรินิพพานนานแล้ว ก็ยังทรงคุณอันประเสริฐทั้ง

พระปัญญาคุณ พระกรุณาคุณ และพระบาริสุทธิคุณ อย่างสมบูรณ์ ที่ชาวพุทธจะสามารถสืบทอดด้วยการค้นคว้าศึกษาหลักคำสอนให้ถูกต้อง

M มาจากคำว่า **Mindfulness** ความมีสติกำหนดรู้ในสิ่งที่ตนกระทำให้มีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตามหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่พึงกระทำ เช่น การกราบไหว้บูชาองค์พระพุทธรูปก็ให้เป็นไปด้วยการอธิษฐานเพื่อที่จะทำให้สำเร็จ เมื่อสำเร็จแล้วจะกระทำอามิสบูชาก็ถือเป็นไปตามหลักคำสอนอย่างถูกต้องดังาม

W มาจากคำว่า **Wisdom** ความมีปัญญาตามหลักธรรมคำสอนให้สมกับความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีมีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 อันถือเป็นการฝึกตนตามหลักไตรสิกขาที่ประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา

O มาจากคำว่า **One's own benefit** ประโยชน์ต่อตนเองก็จะเกิดขึ้นจากความรู้ศรัทธา มีสติกำหนดรู้และปัญญา อันยังประโยชน์ให้สำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

S มาจากคำว่า **Social benefits** ประโยชน์ต่อสังคมจะตามมาจากการที่ตนได้รับประโยชน์ในทางปัจเจกแล้วเพราะมนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์สังคม

LQD มาจากคำว่า **Life quality development** หมายถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่เกิดจากการดำเนินตาม **CMW Model** ดังได้กล่าวมา

6. อภิปรายผล

การกับนั่นในส่วนย่อยไม่ขัดต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แต่โดยองค์รวมถือว่าไม่สอดคล้องต่อหลักการของพระพุทธศาสนา เนื่องจากว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธอิทธิปาฏิหาริย์เพราะมีการยืนยันว่ามีอิทธิปาฏิหาริย์ที่สามารถดลบันดาลให้ผลสำเร็จแก่ผู้คนได้ เพียงแต่ชี้ให้เห็นว่า อิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ ไม่ใช่แนวทางที่พึ่งอันประเสริฐเพราะไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์ในระดับโลกุตระธรรมได้ แต่เมื่อสำรวจข้อเท็จจริงในพิธีกรรมการกับนพบว่า ผู้ที่มานบหน้านั้นจะบนเฉพาะในกรอบของโลกียะเท่านั้น ไม่มีผู้ใดบนขอในระดับโลกุตระ คือ มรรค ผล นิพพาน เลย นั้นจึงแสดงให้เห็นว่า ชาวพุทธมีความเข้าใจในเรื่องนี้ในระดับหนึ่งเพราะรู้ว่า สิ่งเหล่านั้นไม่อาจจะสำเร็จด้วยการบนบานได้ เพราะเป็นเรื่องที่ต้องกระทำเอง

ในจุดนี้จะเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นหลักพระพุทธศาสนาหรือผู้มากับนั่นต่างก็มีมุมมองความเห็นร่วมกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ ความเชื่อว่า มีผู้สามารถสร้างความสำเร็จสมหวังให้แก่ผู้บนได้จริง เพียงแต่แตกต่างกันตรงที่พระพุทธศาสนาถือว่า ความสำเร็จนั้นเกิดจากปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่องค์พระพุทธรูปโดยตรง เช่น เกิดจากอิทธิปาฏิหาริย์ของเทวดา ในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนายืนยันความเป็นไปได้ในความสำเร็จในการอ้อนวอนของผู้ที่มานบบานเพราะมีแนวคิดเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์เช่นเดียวกัน เมื่อมองในมุมนี้จึงไม่ขัดแย้งกันในระบบคำสอนส่วนย่อย แต่เมื่อมององค์รวมของหลักคำสอนถือว่าขัดต่อหลักการของพระพุทธศาสนาเนื่องจากว่า แม้พระพุทธศาสนาจะยืนยันเรื่องความมีอยู่ของอิทธิปาฏิหาริย์แต่ก็ไม่เห็นด้วยกับวิธีการอ้อนวอนเพื่อรอความสำเร็จจากผู้อื่นคอยดลบันดาลให้เพราะพระพุทธศาสนาเน้นไปที่เรื่องของกรรมอันเป็นการกระทำของมนุษย์มากกว่า

ต่อมาความแตกต่างระหว่างมุมมองของพระพุทธศาสนากับผู้ที่มาบนบานนั้นต่างกันตรงที่ว่า ผู้ที่มาบนบานมองว่า ความสำเร็จเกิดจากองค์พระพุทธรูปโดยตรง กล่าวคือองค์พระพุทธรูปเป็นผู้สร้างความสำเร็จให้กับผู้ที่บนบานไม่ใช่อิทธิปาฏิหาริย์จากเทวดาอย่างที่พระพุทธศาสนาอธิบายไว้ ในจุดนี้จึงเป็นที่ชัดเจนว่าพิธีกรรมการแก้บนพระพุทธรูปในปัจจุบันขัดต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากว่า ชาวบนบานมีมุมมองที่ผิดพลาดไปจากหลักการทางพระพุทธศาสนาโดยที่เชื่อว่า องค์พระพุทธรูปเป็นผู้ลบล้างบาปให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งในทัศนะของพระพุทธศาสนาองค์พระพุทธรูปเป็นเพียงพระปฏิมากรแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปรินิพพานไปแล้วเท่านั้น แม้ไม่ได้ระบุว่า แทนพระพุทธรูปเจ้าพระองค์ใด แต่อย่างไรก็ตามพระพุทธรูปเจ้าทุกพระองค์ก็ล้วนปรินิพพานไปหมดแล้ว ตามหลักการจึงเป็นไปได้ว่า พระพุทธรูปเจ้าจะกลับมาเป็นผู้ลบล้างบาปให้แก่ชาวโลกได้อีก ความเชื่อว่างค์พระพุทธรูปเป็นผู้ลบล้างบาปจึงถือว่าขัดแย้งต่อหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

การที่ผู้มาบนบานมีแนวความคิดเช่นนี้ จากการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีสัญวิทยาของ โรลันด์ บาร์ตส์ (Barthes Roland, 1970) พบว่า เกิดจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่สังคมไทยมีพื้นฐานการนับถือผีกับพราหมณ์มาก่อนที่จะนับถือพระพุทธศาสนา จึงเป็นไปได้ว่า มุมมองแบบเทวนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาผีกับพราหมณ์นั้นส่งผลให้ความหมายทางสัญลักษณ์ขององค์พระพุทธรูปกลายเป็นผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในการลบล้างบาปซึ่งไม่ตรงตามมโนทัศน์ทางพระพุทธศาสนา เมื่อองค์พระพุทธรูปในมโนทัศน์ของผู้ที่มาบนบานมีความหมายในเชิงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิฤทธิ์ในการลบล้างบาปแล้ว การอ้อนวอนขอจึงเป็นความสัมพันธ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้กับพระพุทธรูปที่อยู่ในฐานะผู้ลบล้างบาป

เมื่อมาถึงจุดนี้ ข้อค้นพบนี้นั้นเป็นแต่เพียงต้นตอของปัญหาเท่านั้นซึ่งไม่ได้ส่งผลต่อแวดวงของพระพุทธศาสนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สัญลักษณ์กับความเชื่อการแก้บนในเชิงคุณค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการพระพุทธศาสนามากขึ้นโดยเสนอให้มีการนำรูปสัญลักษณ์ทำให้เกิดความหมายแฝงใหม่โดยการใช้รหัสวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา จากนั้นก็นำความหมายแฝงใหม่ในทางสัญลักษณ์ที่ได้ไปใช้กับระบบพิธีกรรมการแก้บนพระพุทธรูปอีกครั้ง ซึ่งแนวคิดนี้ผู้วิจัยได้จากการสังเคราะห์เรื่องทศ 6 ในสังคาลสูตรที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงล้มล้างการไหว้ทิศ แต่พระองค์ใช้วิธีเปลี่ยนความหมายทางสัญลักษณ์ขึ้นใหม่ในเชิงคุณค่าเพื่อให้เข้ากันได้กับแนวทางของพระพุทธศาสนา ดังนั้นในทำนองเดียวกันผู้วิจัยจึงไม่เสนอให้ล้มล้างการบนบาน เพียงแต่เสนอให้ใช้วิธีเปลี่ยนความหมายในทางสัญลักษณ์ในพิธีกรรมการแก้บนแทน

จากที่ได้เสนอให้มีการเปลี่ยนความหมายทางสัญลักษณ์ใหม่ในพิธีกรรมการแก้บนพระพุทธรูปโดยการใช้รหัสวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอให้นำสัญลักษณ์ที่สำคัญที่ปรากฏอยู่ในวัตถุสื่อความหมายหรือปรากฏการณ์ทางสังคมในการประกอบพิธีกรรมการแก้บนพระพุทธรูปมาเข้ารหัสใหม่ คือ 1) องค์พระพุทธรูปเปลี่ยนความหมายทางสัญลักษณ์จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้มีอำนาจลบล้างบาป ให้กลับมาเป็นพระผู้ชี้ทางพ้นทุกข์ให้แก่สรรพสัตว์ 2) ไช้ตม เปลี่ยนความหมายทางสัญลักษณ์จากความเป็นสิริมงคล ให้กลายมาเป็นการบำเพ็ญทานบารมี และ 3) ละคร่ำ เปลี่ยนความหมายทางสัญลักษณ์จากการแสดงถึงความมั่งคั่งมีฐานะ ให้กลายมาเป็นการไม่หลงมัวเมาในอบายมุข เมื่อสัญลักษณ์ที่ 1 คือ องค์พระพุทธรูปอยู่ในฐานะเป็นผู้ชี้ทางพ้นทุกข์

ซึ่งจะเป็นสหสัมพันธ์ไปสู่ผู้บนบานที่จะต้องเปลี่ยนไปตามจากการที่เคยอ่อนวอนมาเป็นผู้ต้องลงมือกระทำด้วยตนเองโดยปริยายกลายเป็นการอธิษฐานซึ่งถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา ต่อมาก็จะส่งผลไปยังสัญญาที่ 2 และ 3 ได้แก่ ไซ้ต้มและละครรำ ซึ่งเคยเป็นเครื่องเซ่นไหว้ก็จะกลายมาเป็นตุ๊กตาหรือเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแทน เมื่อสามารถกระทำได้เช่นนี้ ความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยในกรณีการแก้บนพระพุทธรูปก็จะต้องและมีคุณค่าตามหลักพระพุทธศาสนาโดยการใช้แนวคิดทฤษฎีในทางสัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาดังที่กล่าวมานั้น

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

ความเชื่อการแก้บนของชาวพุทธไทยนั้นมีปรากฏการณ์หลายอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า ชาวพุทธไทยมีความเชื่อในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เช่น การบนขอในสิ่งที่ไม่คิดว่าจะเป็นไปได้ เป็นต้นว่า ขอบุตร ขอให้สอบผ่าน ขอให้ได้รับเลื่อนตำแหน่ง ซึ่งได้รับความสำเร็จสมปรารถนา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เชื่อว่า มีผู้ดลบันดาลให้หรือเรียกว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีสัญญาทางพระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางในพิธีกรรมนั้น จึงทำให้เกิดข้อกังขาหลายอย่างเป็นต้นว่า กรณีการแก้บนพระพุทธรูปซึ่งเป็นสัญญาย่างหนึ่งทางพระพุทธศาสนา เป็นองค์พระปฏิมากรซึ่งเปรียบเสมือนแทนองค์พระพุทธเจ้าที่ปรินิพพานไปแล้ว แม้ความสำเร็จสมหวังจากการบนบานจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง แต่ความสำเร็จนั้นก็ได้ไม่ได้เป็นไปตามแนวทางคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งเน้นหลักกรรมและผลของกรรม ไม่ใช่การอ่อนวอนจากสิ่งภายนอก แต่ถึงอย่างไรก็ยังไม่อาจจะสรุปได้อย่างสิ้นเชิงว่าการบนบานขัดแย้งต่อหลักการทางพระพุทธศาสนาจริง เพราะถ้าหากความสำเร็จนั้นไม่ได้เกิดจากพระพุทธรูปปฏิมากรแต่เกิดจากอิทธิปาฏิหาริย์ของเทวดา ความข้อนี้ก็จะต้องตกไป เพราะพุทธปรัชญาก็มีหลักคำสอนเกี่ยวกับความเชื่อด้านอภิปรายเรื่องภพภูมิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทวโลก พรหมโลก ซึ่งเป็นภพภูมิของเหล่าเทวดาที่มีอำนาจสามารถดลบันดาลให้มนุษย์สมหวังได้ ในส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปนั้น คำตอบที่ได้ในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงคำตอบที่ได้จากกรอบของการใช้ทฤษฎีทางสัญญาวิทยาเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงยังสามารถใช้แนวทางการศึกษาด้วยแนวคิดทฤษฎีอื่นได้อีกสำหรับการแก้ปัญหานี้ เช่น ในทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา วัฒนธรรมศึกษา หรือหากจะต่อยอดจากงานวิจัยนี้ก็สามารถกระทำได้โดยศึกษาวิธีในการใช้รหัสวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเปลี่ยนแปลงสัญญาในพิธีกรรมการแก้บนให้ละเอียดลึกซึ้งลงไปด้วยการแสดงให้เห็นวิธีปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ข่าวสด. (2562). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_3086115. [29 พฤศจิกายน 2563].
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/776011>. [29 พฤศจิกายน 2563].
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/1581410>. [29 พฤศจิกายน 2563].
- บ้านเมือง. (2562). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.banmuang.co.th/number/483>. [29 พฤศจิกายน 2563].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Barthes, Roland. (1970). **Writing Degree Zero And Elements of Semiology**. Translated from the French by Annette Lavers and Colin Smith. Boston: Beacon Press.